

IRÁNYTŰ RÖVID ELEMZÉS – 2016 – A KVÓTAKAMPÁNY ÉS A FELKÉSZÜLÉS ÉVE

2016 több szempontból is a felkészülés éve volt, a 2017-es esztendő belpolitikai történései pedig már alapvetően a 2018. tavaszi országgyűlési választásról fognak szólni. Az idei év leghangsúlyosabb belpolitikai témái kétségkívül a migrációs válság és a kötelező kvóták (a kormány hivatalos kommunikációjában a „kényszerbetelepítés”) voltak.

A migrációs issue-ra felépített kormányzati kommunikációs stratégia egy sajátos politikai klímát teremtett, amiben a politikai élet különböző szereplőinek mozgásteret, közéleti tematizációs képessége – a kormányzati médiapolitikától sem függetleníthető módon – jelentősen beszűkült. A Fidesz-KDNP a kvótakérdésre és az október 2-i „kvótanépszavazásra” alapozott „válságkormányzása” a közvélemény-kutatások tanúsága szerint is megerősítette a kormányzattal szembeni bizalmat, a kormányzati teljesítménnyel való elégedettséget, leszorította a kormánypárti szavazótábor amortizálódásának lehetőségét, valamint a kormányváltás eshetősége szempontjából releváns proteszhangulatot, s palástolta a kormány szakpolitikai kudarcait (pl. az egészségügy, az oktatásügy, a szociálpolitika vagy az ország romló versenyképességének területén). Ezt a törekvést támogatták meg a választói közérzetet pozitívan befolyásoló, már bevezetett vagy a következő évtől végrehajtandó („hangulatjavító”) intézkedések (szelektív áfa-csökkentés, ágazati béremelések, minimálbér emelése, újabb rezsicsökkentés, stb.). Érdemes megjegyezni ugyanakkor, hogy néhány meghirdetett intézkedés bizonyos piaci szereplőknek kedvez, míg másokat nehéz helyzetbe hoz (pl. a minimálbér emelése jelentős terhet ró a kis- és középvállalkozásokra) vagy éppen nem azokat segíti, akik a kommunikáció szintjén kedvezményezett célcsoportként jelennek meg (pl. a társasági adócsökkentés leginkább a multiknak kedvez). Az ország hitelminősítők általi felminősítését a magyar gazdaságpolitika fényes sikereként, a makromutatók javulásának elismeréseként állította be a kormányzat, miközben az igazság az, hogy az ország legutóbbi leminősítésére már az Orbán-kormány hivatali ideje alatt került sor, s a régiós versenytársaink ma is jobb adóbsorolásnak örvendhetnek, mint Magyarország. Ha a versenyképességi, produktivitási mutatókat, beruházási hajlandóságot, növekedési kilátásokat, a korrupció mértékét, vagy épp a jövedelmek vásárlóértékét nézzük, szintén lehangoló a kép. A kormány mindent összevetve konzervens maradt a magyar gazdaság erősödésének és a „mindenki léphessen egyet előre” ígéretének súlykolásában.

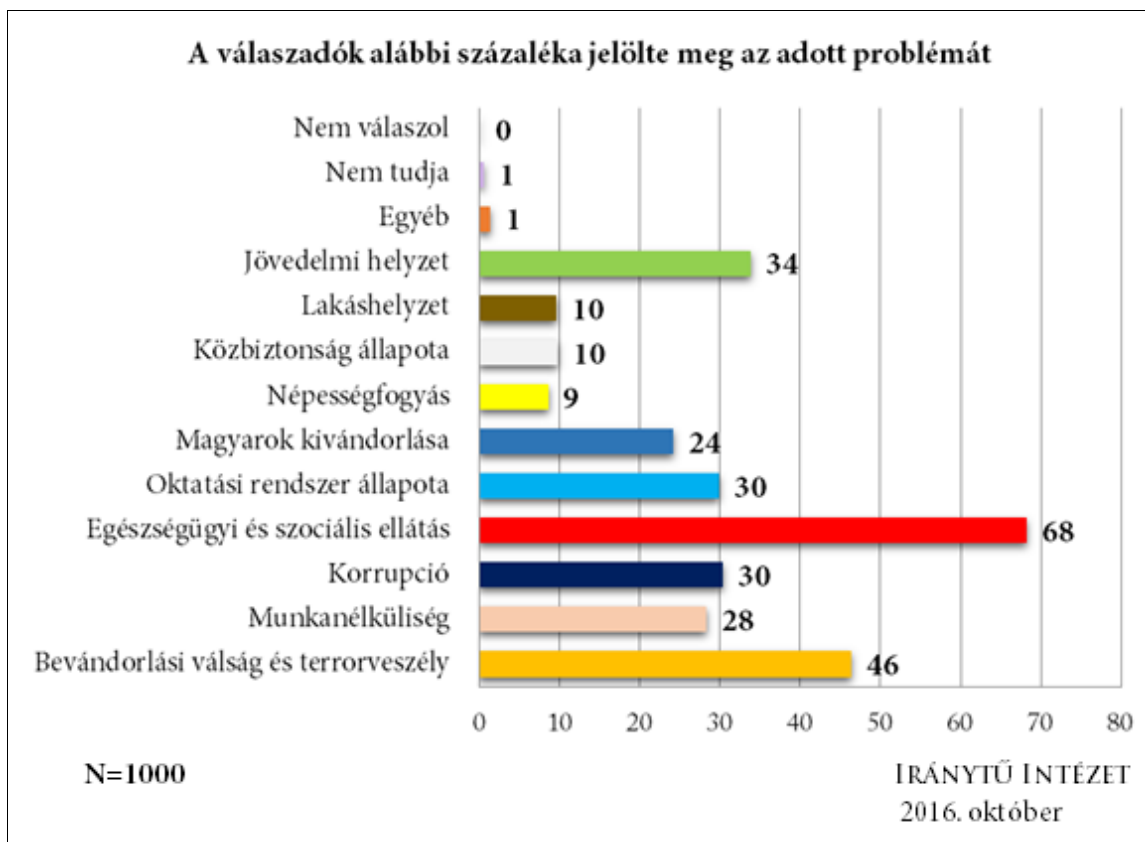
Ha a kormány „kommunikációs zászlóshajóját” nézzük, az – minden győzelmes és dacos „hadijelentés” ellenére – két komoly „torpedótalálatot” kapott: az október 2-i referendum a minden korábbinál

drágább kampány ellenére közjogilag érvénytelen lett (bár a szavazatok több mint 98 százaléka a „nem” válasz irányába mutatott), majd a kormánypárti többség képtelen volt biztosítani az Alaptörvény-módosításhoz szükséges minősített parlamenti többséget. (Ráadásul ennek kapcsán a nehezen védhető letelepedési kötvény-konstrukció megtartása hangsúlyosabbnak bizonyult számára, mint a „pártok felett álló, nemzeti sorskérdés”.)

Elemzők az október 2-i „kvótareferendumot” követő, 2018 tavaszáig hátralévő időszak kulcsfontosságú kérdésének tartják, hogy vajon az elégedetlenség, a proteszhangulat, vagy a migrációs krízis és terrorveszély-helyzet uralják-e a közvélekedést. 2016 szeptemberében Balatonfüreden, a parlament őszi ülészaka előtti kihelyezett frakció-értekezleten Orbán Viktor is úgy értékelt, hogy a kormánypártok töretlenül magas támogatottsága a migrációs válságnak köszönhető. Nyugodtabb nemzetközi környezet esetén a fókusz a belföldi, belpolitikai folyamatokra helyeződik át, ami a kormányzat szakpolitikai kudarcai esetén növelheti a társadalmi elégedetlenséget, s így a proteszhangulatot. A migrációs válságból aktív, potens szereplő révén a kormánypártok tudtak politikai tőkét kovácsolni. A konklúzió az volt, hogy ezen a területen egy ellenzéki szereplő – bármennyire is előremutatóak a javaslatai – nem képes „túllicitálni” a kormányzati cselekvést – még akkor sem, ha elébe megy. A 2014. évi országgyűlési választásokat követően a Fidesz támogatottságát tekintve két gyenge periódus mutatható ki. Az első szakasz 2014 októberétől a következő év júniusáig tartott, míg a második rövidebb ideig, 2015 decemberétől 2016 tavaszáig. A kilábalásokban közös, hogy mindkettőben a migrációs tematika játszott közre, az „segítette ki” a kormánypártokat. Tételmondatként állítható, hogy a Fidesz népszerűsége akkor csökkent vagy stagnált az elmúlt két év során, amikor nem a migráció volt a legerősebb közéleti téma.

Októberi közvélemény-kutatásunk azt mutatta, hogy bár a migrációs kérdés továbbra is intenzíven foglalkoztatja a közvéleményt, a választók megítélése szerint legfontosabb issue-vá az egészségügy és szociális ellátás színvonala, az ágazat diszfunkciói nőttek ki magukat. Legutóbb, novemberben pedig a Medián kutatása mutatott rá, hogy az egészségügy állapota mellett a gazdasági helyzet és a korrupció jelensége is megelőzte a „menekültkérdést”. Persze, ezek a felmérések statikusak, mindig egy-egy rövid időintervallumra érvényesek, a kommunikációnak pedig dinamikája, ciklusai vannak – melyek nem függetleníthetők a nemzetközi és a belpolitikai folyamatoktól sem. A 2016. december 19-i berlini karácsonyi vásáron végrehajtott terrortámadás ismét a terrorfenyegetettséggel összefüggő tematikát emelheti a közbeszéd középpontjába. A karácsonyi időszak emelkedett terrorcockázata és a tavalyi, kölni szilveszteri események utáni, várható elővigyázatossági intézkedések szintén ebbe az irányba mutatnak.

A kormányzati narratíva sikerességéhez nagyban hozzájárul a kormány médiapolitikája, a médiapiac „G-napot” követő, máig nem lezárult átszabása (ennek talán legnagyobb visszhangot keltő állomása volt a Népszabadság megszűnése), az ellenzéki vagy kormánykritikus médiumok partvonalra szorítása. Akár a Jobbik, akár az ún. baloldali ellenzék előtt álló akadályokat szemléljük, az egyik kulcsfontosságú terület, ahol a kormánypártokkal szemben jelentős lemaradásban, defenzívában vannak, a narratívagyártás, egy társadalmi szinten ismert és elfogadott valóságértelmezés (egyúttal alternatíva) megteremtése, de legalább a Török Gábor által sokat hangoztatott „ügybirtoklás”. Ez a tényező szorosan összefügg a kormányképesség választói percepciójával.

Ennek tükrében a Jobbik elnökének részéről teljesen racionális lépés volt a 2016. január 30-án meghirdetett, majd az őszi népszavazást követően társadalmi szinten is lebonyolított Valódi Nemzeti Konzultáció, aminek legfőbb üzenete a „hídépítés” (vagyis az ideológiai törésvonalak helyett a közös ügyek mentén történő politizálás), valamint a politikai és szakpolitikai (oktatásügy, egészségügy, tisztább közélet) alternatívaállítás. Ezen nemzeti ügyek mentén – legalább a problémafelvetés szintjén – ugyanis viszonylagos társadalmi konszenzus érzékelhető, s a kereslet-orientált, társadalmi párbeszéddel megvalósított programalkotás, a kijelölt problémagócokon belül felvetett témák

alkalmasak lehetnek a témabirtokosok, témafelelősök számára az adott politikai erő szakpolitikai vénájának kidomborítására. Azt, hogy a Jobbikkal, és személyesen Vona Gáborral szembeni, intenzitásában és stílusában is szokatlan médiahadjárat, karaktergyilkossági kísérlet hosszabb távon kifizetődőnek bizonyul-e a Fidesz számára, vagy épp erőteljesen hozzájárul ahhoz, hogy a választók előtt a Jobbik a kormánypártok elsődleges kihívójaként jelenjen meg, a következő esztendő politikai trendjei fogják eldönteni.

Ha a baloldali pártok helyzetét, a lassan magunk mögött hagyott esztendőben bejárt útjukat, s az előttük álló megmérettetéseket vizsgáljuk, alapvetően három dologra érdemes koncentrálnunk: 1.) az MSZP (vezetési) válságának elnyúlására; 2.) a baloldali pártok, és e pártokon belül az egyes szereplők versengő viszonyára; 3.) a 2018-as parlamenti választás kapcsán a baloldali „összefogás” mikéntjére (szövetségi politika, személyi kérdések, előválasztás). Ha azt nézzük, hogy a 2016-os év mit hozott az MSZP és a DK viszonyában (hiszen e két erő nagyrészt lefedi a baloldali pártok szavazóinak táborát), akkor talán a dominanciaharcért vívott „állóháborúról” beszélhetünk: a támogatottsági adatokat figyelemmel követve az MSZP-nek nem sikerült „egységesítenie” a baloldali tábort, a DK-nak pedig nem sikerült az MSZP elé kerülnie, s ezzel kivívni a vezető szerepet a baloldalon. A 2018-as országgyűlési választásig hátralévő, illetve az azt követő időszak e tekintetben is változást hozhat. Az egyes baloldali formációk választási stratégiája körül ma még sok a kérdőjel, s az összefogást megnehezítő disszonancia. A baloldal számára a legnagyobb kihívást jelenleg a legkésőbb jövő ősszel esedékes előválasztás jelenti, ugyanis a potenciális résztvevők érdekei nem egy irányba mutatnak. Ennek többféle kimenetele lehet: 1.) végül nem valósul meg az előválasztás; 2.) megvalósul az előválasztás, de abból több, a korábbi összefogásban résztvevő szereplő is kimarad; 3.) megvalósul az előválasztás, és annak eredményeként megszületik a döntés a 2018-as választási együttműködésről; 4.) megvalósul az előválasztás, melynek nyomán formálódik majd egy választási együttműködés, azonban számos nyitott kérdés marad, amelyekben nem sikerül időben konszenzusra jutni (ennek következménye egy elhúzódó alkudozási folyamat lehet).

A 2016-os évet is az európai küzdőtéren kezdte Orbán Viktor: lengyel kollégájának (aki szintén nem lopta be magát az intézményes Európa vezetőinek szívébe) támogatása mellett a David Cameronnal való budapesti megbeszélés is az EU reformjának kérdéséről, az ebben való szövetségkeresésről és a nemzeti érdekvédelemről szólt. Az EU intézményes reformjának kérdése a június 23-i Brexit-referendumot követően még égetőbbé vált, ám a 2016-os esztendő lehangsúlyosabb, az egyes tagállamok polgárait és az európai vezetőket leginkább foglalkoztató kérdés végig a bevándorlási válság maradt. A kormány az „otthonteremtés, családtámogatás és gazdasági növekedés” jelszavait tűzte zászlajára, bár Orbán Viktor február 15-i napirend előtti felszólalásában leszögezte: „a 2016-os

év legkomolyabb kihívása nem gazdasági természetű, hanem biztonsági jellegű lesz, és itt megérkeztünk a migránskérdéshez”. A magyar kormányfő a migrációs témával nemcsak a hazai közéleti viták központi témáját találta meg a 2016-os esztendőre, de sikerült az európai politika plénumán is véleményvezérré válnia. A Visegrádi Négyek a „Wilkommenskultur” legharsányabb ellenzőivé, Angela Merkel német kancellár uniós vezetők által is támogatott menekültpolitikájának valódi opponenseivé váltak (amihez időnként olyan szövetségeseket is találtak, mint a bajor miniszterelnök, Horst Seehofer, aki több alkalommal is élesen kritizálta a berlini vezetést). Erre utalnak Orbán Viktor február 28-i évértékelőjén elhangzott gondolatok is. *„Épp elég baj, hogy Brüsszel nem képes megszervezni Európa védelmét, de még ennél is nagyobb baj, hogy a szándék is hiányzik belőle. Budapesten, Varsóban, Prágában és Pozsonyban azt is nehéz megértenünk, hogyan juthattunk odáig, hogy egyáltalán felmerülhet az, hogy aki más földrészekről és más kultúrákból ide akar jönni, azt ellenőrzés nélkül be lehet engedni.”* A miniszterelnök február 25-én sajtótájékoztatóján jelentette be, hogy a kormány döntést hozott a kötelező betelepítési kvótáról szóló népszavazás kiírásáról. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ettől az időponttól egészen az október 2-i népszavazás napjáig a „kvótakampány” dominálta a hazai közéleti diskurzust, a médiafelületek meghatározó részét. Mindez nagyban behatárolta az ellenzéki pártok mozgásterét, miközben számos, társadalmilag fontos ügyről elvonta a figyelmet, tehát a nem a „biztonság” kérdésével összefüggő témakörök és jól körülhatárolható issue-k tartósan devalválódtak. A referendumig hátralévő idő egyfajta tematizációs „holtidőszakká” vált. A válság átfogó kezelése tekintetében érdemi előrelépések nélkül zajló uniós csúcstalálkozók és a Párizs utáni újabb, nyugat-európai terrormerényletek (Brüsszel, Nizza), ill. európai nagyvárosokban végrehajtott fegyveres támadások nyomán elsőszámú problémává vált a bevándorlási válság biztonsági, biztonságpolitikai dimenziója. Ezt a hangsúlyeltolódást képezte le a terrorizmus elleni intézkedési csomag, aminek kapcsán az ellenzékkel folytatott viták is megmutatták a „szabadság versus biztonság” dilemmáját. A júniusi brit népszavazás eredményét is a migrációval kapcsolatos kommunikációs sémába helyezve interpretálta a szavazás másnapján a miniszterelnök a szokásos rádióinterjújában: *„a meghatározó téma a Nagy-Britanniában, illetve az Angliában zajló vitában az volt, hogyan tudják megtartani a szigetüket. Hogyan maradhatnak azok, akik? Hogyan tudják megvédeni magukat a migránsokkal szemben, a bevándorlással szemben, és elégedettek-e azzal a politikával és védelemmel, amit ebben a tárgyban az unió nyújt”*. Az európai politika plénumán (és majd Trump győzelme után a tengerentúlon) lezajlott jelentős politikai változások következtében Magyarország elszigetelődésének kockázata csökkent, ami – a kitágult mozgástér nyomán – újabb lendületet adott az Orbán-kormánynak, hogy folytassa hatalomtechnikai céljainak megvalósítását. Ezekről a világban zajló folyamatokról a miniszterelnök a XXVII. Bálványosi Nyári Szabadegyetemen tartott előadásában is beszélt.

A nyári hónapok a labdarúgó Európa-bajnokság, az olimpiai játékok lázában teltek, amit a Bayer Zsolt kitüntetése körüli botrány, a lovagkeresztek visszaadásának hulláma követett. A magyar olimpiarendezés és a sportfinanszírozás kérdései a 2016-os nyári olimpia apropóján, valamint a budapesti fejlesztések – különösképp a tömegközlekedéssel, metrófelújítással kapcsolatos problémák – okán ismét hangsúlyossá váltak. Az ősz már javarészt az október 2-i kvótanépszavazásról, illetve annak politikai következményeiről, a hetedik Alaptörvény-módosítás kérdéséről szólt. Ezzel párhuzamosan az európai plénumon ismét magasabb aktivitás jellemezte a magyar külügyi, diplomáciai tevékenységet (a balkáni migrációs útvonalon fekvő országok, különösen Szerbia és Bulgária vonatkozásában, illetve az unió irányában egyaránt, de sor került egy Kína – Közép-Kelet-Európa csúcsra is). Az 1956-os forradalom 60. évfordulóján, október 23-án megtartott állami ünnepség ezúttal sem zajlott méltóságteljesen: kordonok, kifütyülés, előre megválogatott, buszoztatott közönség, verekedés kísérte. Jelentős állomás volt az amerikai elnökválasztás. Kimenetele azért is rendkívül szerencsés Orbán Viktor számára, mert ő volt az első, szinte egyedüli európai vezető, aki nyilvánosan vállalta, hogy nem a Demokrata párti Clintont támogatja. Az Alaptörvény módosítása kapcsán a Jobbiknak a letelepedési kötvénykonstrukció kivezetésére vonatkozó feltétele (a kormányfő olvasatában „ultimátuma”) egy korábban ritkán tapasztalt intenzitású, stílusában pedig visszataszító és etikátlan lejáratási kampányba torkollt a kormányzat által kézi vezérelt médiafelületeken, melynek a célkeresztjébe a Jobbik elnöke került. A negatív kampány Fidesz számára pozitív hatásaihoz azonban egy „negatívum” is társulhat: a sokat és megkérdőjelezhető módon támadott ellenfelet az efféle taktikák és praktikák kihívóvá, alternatívává emelhetik, amire (az elsődleges kihívó szerepére) a Jobbik egyébként is igényt tart, s ha ehhez a kormányközeli médiumoktól ellenszél helyett hátszelet kap, úgy ennek a pozíciónak a társadalom általi ismertsége, elismertsége erősödik.

Az év vége a bérmegállapodásról, a bérezéssel összefüggő szociális kérdésekről, a nyugdíjmelésről és a nyugdíjasok számára megküldendő, személyenkénti 10 ezer forint összegű Erzsébet-utalványról, a versenyképesség javítását megcélzó lépésekről (valamint a PISA-teszt lesújtó eredményeiről) szólt.

A 2016-os esztendő politikai történései, a kirajzolódó és kőbe vésett kormányzati szándékok, az év végén beharangozott „hangulatjavító” intézkedések már a választási felkészülésről szólnak. A jobboldali ellenzék stratégiájának végrehajtása és a baloldal útkeresése a 2018-as országgyűlési választásra való felkészülés jegyében zajlanak. A Fidesz táborának egyben tartásával, szavazóinak motiválásával, a proteszthangulat leszorításával, a centrális pártrendszer fenntartásával lesz elfoglalva – ehhez felhasználva az egyre szélesebb kommunikációs csatornákat, valamint a nemzetközi politikai trendeket. A Jobbik számára ez az év a különböző társadalmi csoportok közötti „hídépítésről” és az alternatívaállításról szólt, s a nemzeti néppárt célja jövőre is a kormányképesség erősítése lesz,

valamint azon fontos társadalmi ügyek felkarolása, amelyek a kormány szándékainak megfelelően nem jelenhetnek meg hangsúlyosan a közbeszédben. A baloldali pártok számára ez az év főképp az egymás közötti, és az egyes pártokon belüli versenyről szólt, azonban a legnagyobb próbatétel, az előválasztás megléte, mikéntje és eredménye még hátravan. Az LMP megszenvedte Schiffer András háttérbe húzódását, s politikai jövője egyelőre függőben van. A következő év vízvonalzó lesz: 2017 végén már többet fogunk tudni/sejteni arról, hogy az előttünk álló évek belpolitikai értelemben a változásról vagy a kontinuitásról szólnak majd.

E-mail: kovacs.janos@iranytuintezet.hu

Honlap: www.iranytuintezet.hu

Facebook: www.facebook.com/iranytuintezet

